

Om språkbruk i kommunestyremøte i Guovdageaidnu

Nils Dannemark

Artikkelen tek for seg bruk av element frå andre språk når det dominante språket i diskursen er nordsamisk. Informantane var valde som kommunestyrepresentantar i Guovdageaidnu for perioden 2011–2015. Dei høyrer alle heime i Guovdageaidnu og har nordsamisk som fyrstespråk eller eit godt andrespråk. Materialet som er analysert, er opptak av kommunestyremøte og kvalitative intervju med åtte av representantane. Målet var å finne ut noko om kva element frå andre språk som vart nytta og kva representantane meiner om slik bruk. I analysen av intervju har eg teke utgangspunkt i ei kategorisering av haldningar til innlånte element som Jógvan í Lón Jacobsen har laga ut frå ei undersøking av haldningar til innlånte element i færøysk. Intervju eg har gjort, syner at representantane både er opptekne av at språkbruk har ein kommunikativ funksjon og at det er viktig å nytte samiske ord i så stor grad som mogeleg.

Nøkkelord: Språkalternering; kodeveksling; importord; språkhaldningar; politikarspråk; nordsamisk talemål.

1 Innleiing

I Guovdageaidnu¹ er samisk² det dominerande språket. Dannemark (2010) har ein gjennomgang av kjeldemateriale som fortel om bruken av språk i bygda, og konklusjonen er: “Det ser alt i alt ut til at det som finst av kjeldemateriale, klart viser at samisk er majoritetsspråket i Guovdageaidnu, og at det har vore det så langt tilbake som vi har opplysningar om” (Dannemark 2010: 19). I ei spørjeundersøking som vart gjennomført mellom ungdomsskoleelevar i

-
1. Offisiell norsk form er *Kautokeino*. I denne artikkelen nyttar eg samiske stadnamn i nordsamisk form slik dei blir skrivne i gjeldande rettskriving.
 2. ‘Samisk’ tyder her ‘nordsamisk slik det blir nytta i Guovdageaidnu’. Eg kjem til å nytte nemninga slik i denne artikkelen. Nemninga ‘nordsamisk’ blir nytta når eg seier noko om nordsamisk språk som ikkje gjeld andre samiske språk.

1998/99, svara 93,3 % at dei nyttar samisk som einaste eller eitt av to eller fleire språk saman med kameratar (Dannemark og Johansen 2001: 50f.). Samisk er det dominerande språket, men dei aller fleste i Guovdageaidnu meistrar også norsk så godt at dei kan nytte språket til å kommunisere med norskspråklege i alle situasjonar. Dei fleste samisktalande er tospråklege i dag og meistrar både samisk og finsk, norsk, svensk eller russisk (Helander 1997: 151).

Det har vore forska lite på korleis norsk kan ha påverka samisk (Sollid 2005: 11, Dannemark 2010: 59f.). I tospråklege område er det ikkje uvanleg at dei som kan begge språk, nyttar element frå eitt av språka også når det andre språket er det dominante språket i diskursen, og ein kan rekne med at dette er tilhøvet også i Sápmi. Dei einaste arbeida eg kjenner til om korleis element frå norsk blir nytta i samisk, er ei undersøking om bruk av norske talord i samisk (Dannemark 2014) og ei undersøking av korleis tospråklege barn i ein samisk barnehage i ein finnmarksby nyttar samisk og norsk i rolleleik (Kleemann 2013, Kleemann 2015).

Eg ser i denne artikkelen på kva for element frå andre språk representantane i kommunestyret nyttar når det dominante språket i diskursen er samisk og nyttar dette materialet for å finne ut noko om kva åtte av representantane meiner om bruk av element frå andre språk. Eg drøftar så om bruken av element frå andre språk når det dominante språket er samisk, ser ut til å følgje mønster, eller om bruken er heilt tilfeldig og om det er samanheng mellom eventuelle mønster og dei oppfatningane informantane mine har om bruk av element frå andre språk når det dominante språket i diskursen er samisk.

2 Kodeveksling og transfer

I tospråklege samfunn ser det ut til at det å bruke to språk i same diskurs er meir vanleg enn å halde språka strengt skilde frå kvarandre (Lane 2006: 3). Nemninga kodeveksling³ har vore nytta om slik bruk, men ulike forskarar har gitt nemninga ulikt innhald. Lane (2006: 3) seier at kodeveksling kan definerast som "the use of elements from two or more languages within the same discourse", og ho, og ein del andre forskarar (sjå t.d. Myers-Scotton 2002: 153), nyttar nemninga som ei samlenemning for all bruk av element frå to eller fleire språk i same diskurs (Lane 2006: 3).

Ein kan skilja mellom bruk av to eller fleire språk i same diskurs som endrar språkstrukturen og bruk som ikkje endrar språkstrukturen. Bruk av ord og

3. Nemninga er ei omsetjing av *code-switching*.

grammatiske element frå eit anna språk enn det dominante språket i diskursen kan føre til endring av språket. Dersom ei ytring er samansett av to delar, setningar eller frasar, på to ulike språk, vil ikkje dette endre strukturen i språka. Døme: ”Goas šattai (...) sámi álbmotbeaivi (...) almmolaččat dohkkejuvvot *som en offisiell dag?*”⁴ Her har talaren nytta samisk i fyrste delen av setninga og norsk i som-leddet. Ein del forskarar nyttar nemninga kodeveksling berre om slik veksling (sjå t.d. Riehl 2009: 20 f.) og transfer om veksling som kan endre språkstrukturen. Hansen-Jaax (1995: 2) definerer kodeveksel som vekslande bruk av kontaktspråka i same diskurs medan ho definerer transfer som ei integrerande bilingval åtferd der element frå långjevarspråket blir innordna i strukturen til låntakarspråket.

Det kan også vera vanskeleg å skilja mellom transfer og lånord. Grad av morfologisk og fonologisk tilpassing har vore nytta som kriterium for å avgjera om eit element frå eit anna språk skal oppfattast som lånord eller ikkje (Romaine 1989: 55).

Ein slik måte å definere kva som kan oppfattast som lånord på, nyttar t.d. Kleemann (2015: 75): ”Jeg vil ikke her diskutere inndelinga, men vil, i mangel på bedre klassifisering, bruke en klassisk definisjon fra språkkontaktforskning med røtter i Einar Haugens definisjon der ord som er assimilerte fonologisk og morfologisk er lånord (Romaine 1995: 56⁵), mens uassimilerte former er skifte mellom språk, eller kodeveksling i tradisjonell analyse”. Haugen (1953: 392f.) skil i motsetnad til t.d. Kleemann mellom kva som skjer når språkbrukarar som ikkje meistrar det fonologiske systemet i långjevarspråket og språkbrukarar som meistrar det, gjer når dei tek i bruk element frå långjevarspråket. Etter kvart som språkbrukarane lærer långjevarspråket betre, nyttar dei fonologiske element frå långjevarspråket også når dei nyttar ord frå långjevarspråket i låntakar-språket og tilpassinga til låntakarspråket blir mindre.

Ord som ikkje kan seiast å vera i vanleg bruk i eit språk, men berre førekjem i einskilde ytringar, har vore kalla *nonce-borrowing* (Poplack 2004). Tyske nemningar som har vore nytta er *Ad-hoc-Entlehnung* og *Ad-hoc-Übernahme* (Riehl 2001: 61). Eg nyttar nemninga *ad hoc-lån* for slike ord.

4. Når vart (...) samisk nasjonaldag (...) godkjend *som en offisiell dag?* (Mi omsetjing.) Setninga vart ytra i Guovdageaidnu 6. februar 2016 av ein som har samisk som fyrstespråk. Den samiske delen av setninga er attgjeven i gjeldande nordsamisk ortografi. Den norske delen er attgjeven med gjeldande ortografi for norsk bokmål.

5. Kleemann syner til ei anna utgåve av Romaine enn den eg har nytta, og den utgåva Kleemann har nytta, set eg ikkje opp i litteraturlista.

Skiljet mellom kva som er ein integrert del av språket og kva som er element frå eit anna språk som blir nytta som innskott i S1,⁶ er ikkje alltid lett å dra opp. Hansen-Jaax (1995) undersøker korleis ein del nordtysk ungdom vekslar mellom dei to språka *Niederdeutsch* 'lågtyisk' og *Hochdeutsch* 'høgtysk'. Lågtyisk og høgtysk har mange morfem som er identiske eller kvasiidentiske, det Haugen (1956: 46f) kallar *homophone* og *homolog diamorphs* 'homofone' og 'homologe diamorfar', og difor er det ikkje alltid mogeleg å avgjera kor store delar av ein diskurs som går føre seg på det eine eller det andre språket.

Samisk og norsk høyrer til ulike språkfamiliar, og har ikkje på same viset som lågtysk og høgtysk homofone og homologe diamorfar. Likevel kan det vera vanskeleg å avgjera når eit element frå norsk som S2 må oppfattast som ein integrert del av samisk som S1, og når det må oppfattast som eit innskott frå S2. Ein del ungar i ikkje skolepliktig alder og på dei fyrste klassestega og ein del eldre kan ha vanskar med å uttrykkje seg på norsk, men dei aller fleste som snakkar samisk i Noreg, snakkar også norsk. Dette gjer at fonar som ikkje er ein del av tradisjonell samisk, og som ikkje finst i samiske ord, kan først inn saman med det lånte ordet dersom det lånte ordet har ein eller fleire slike fonar. Desse vokalfonema finst i tradisjonell nordsamisk: /i e u o a á/ (Svonni 2009: 9).⁷ Bokstavane y og ø/ö i nye lånord og transfer blir ofte uttala med fonar som tradisjonelt ikkje høyrer til i det samiske systemet. Situasjonen i dag er at eit ord som blir lånt inn frå eit anna språk, mest truleg held på framand uttale av y og ø/ö og språkbrukaren realiserer desse grafema ulikt alt etter kva språk dei meistarar i tillegg til samisk. Også når eit innlånt ord inneheld ein fonemstruktur som ikkje er mogeleg i tradisjonell nordsamisk, følgjer ofte denne framande fonemstrukturen ordet inn i samisk. Om eit ord som inneheld ein framand fon, er innlånt i samisk eller om det berre er eit tilfeldig innskott, er altså ikkje heilt enkelt å avgjera. Språkbrukarane meistarar to fonologiske strukturar, og når eit ord blir innlånt i dag, er det ikkje alltid slik at ordet i alt og eitt blir tilpassa eit tradisjonell foneminventar og ein tradisjonell fonemstruktur.

6. S1 blir nytta om fyrstespråket til ein språkbrukar og S2 om det som er andrespråket.

7. I ein fotnote seier Svonni: "I denna text används en modifierad fonematisk skrift (som er anpassad nordsamiskan), och följer inte i alla delar IPA (det internationella fonetiska alfabetet), t.ex. /a/ och /á/» (Svonni 2009: 9). Desse to fonema, /a/ og /á/, blir realiserte ulikt i ulike dialektar. I austleg nordsamisk blir /a/ realisert som ein bakre, open vokal og /á/ som ein fremre, trong vokal. I vestleg nord-samisk er det skilje i kvantitet mellom desse to fonema, /a/ er kort/ og /á/ er lang.

To- og fleirspråklege nyttar altså element frå begge språka i same diskurs på fleire måtar. I tilfelle der frasar og setningar frå ulike språk blir nytta i same diskurs, blir språka haldne frå kvarandre, og slik bruk ser ikkje ut til å endre språka. Når einskildord og grammatiske element frå eit anna språk enn det som er dominant i diskursen, blir nytta, kan dette føre til språkendingar (Riehl 2009: 38).

3 Haldningar til bruk av element frå andre språk

Jacobsen (2012) er ”en sociolingvistisk undersøgelse af holdninger til og brug af importord og afløsningsord i færøsk” (Jacobsen 2012: 3) og ein del av eit sams nordisk prosjekt om bruk av importord i nordiske språk (Jacobsen 2012: 16f.). Jacobsen definerer ikkje termen *importord* nærare, men ettersom ein del av prosjektet er å sjå korleis ”ordene tillempes i tale og skrift” (Jacobsen 2012: 17), er det nærliggjande å rekne med at *importord* omfattar alle ord med framandt opphav anten dei er tilpassa fonologisk og morfologisk eller ikkje. Jacobsen gjennomførte djupintervju med 48 informantar. Eit viktig mål med intervjuet var å finne ut kva informantane tenkte om bruk av importord i færøysk. Dei argumenta som vart nytta for og mot bruk av importord, delte han inn i seks ulike argumenttypar:

- Pragmatiske argumenter (vi bør vælge det ord, som fungerer bedst i den aktuelle kommunikation)
- Fatalistiske argumenter (her er det ikke os, der bestemmer)
- Nationale argumenter (identitet, ”det færøske”)
- Demokratiske argumenter (ordene bør genspejle dagligsproget)
- Pædagogiske argumenter (man bør vænne børnene til de færøske ord)
- Æstetiske argumenter (man bør bruge de smukke ord)

(Jacobsen 2012: 135)

Han skriv at det han kallar *pragmatiske argumenter*, utgjer den største gruppa. Han definerer eit pragmatisk argument slik: ”Et pragmatisk argument betyder her, at informanter synes, at man bør bruge de ord, der gør mest gavn i den aktuelle kommunikation” (Jacobsen 2012: 139). Han skriv vidare at informantane som nyttar pragmatiske argument, meiner at ”[h]vis kommunikationen fungerer bedre med importord, bør man bruge dem”. *Fatalistiske argumenter* utgjer den nest største gruppa. Dei som argumenterer fatalistisk, gjev uttrykk for at lånord er noko som kjem til å vera i språket til alle tider, og at den einskilde språk-

brukaren ikkje har noko ansvar for å gjera noko med situasjonen (Jacobsen 2012: 142). Det er, meiner dei som argumenterer slik, heller ikkje noko å gjera med situasjonen, og det er fåfengt å arbeide for færøyske avløyssarord. I undersøkinga han har gjort, utgjer dei pragmatiske og dei fatalistiske argumenta "flertallet sammenlignet med de øvrige argumenttyper" (Jacobsen 2012: 143). Det Jacobsen kallar *nationale argumenter* 'nasjonale argument', omfattar oppfatningar om at språket både er eit viktig identitetsskapande fenomen og eit system som ikkje bør øydeleggjast av påverknad utanfrå. Det er altså snakk om språket som uttrykk for noko færøysk og at dette språket må haldast reint. Slike argument blir nytta særleg om språket i kyrkja og i skjønnlitteratur (Jacobsen 2012: 144). Det som blir kalla språkleg purisme, fell inn under nasjonale argument. Purisme kan definerast slik: "Purisme er ein ideologi prega av tanken om det *reine* språket: Visse framande språkinnslag bør haldast ute av di dei gjer språket *ureint*, meiner puristane" (Brustad 2002: 10). Ein del av informantane til Jacobsen (2012) legg vekt på at språket ikkje skal styrast av andre enn språkbrukarane sjølve, og når språkbrukarane nyttar element frå engelsk, så er det ein rett dei har, og eliteprega institusjonar eller miljø bør ikkje fortelja språkbrukarane korleis dei skal bruke språket. Slike argument kallar Jacobsen *demokratiske argumenter*. Ei anna gruppe argument kallar Jacobsen *pædagogiske argumenter* 'pedagogiske argument'. Somme av informantane til Jacobsen (2012) meinte at ein bør nytte færøyske ord i staden for engelske i samvær med ungar av di ungane da lærer færøyske ord heilt frå dei er små. Desse informantane seier at "hvis det skal være noget håb for den puristiske sprogrøgt, må man begynde med børnene" (Jacobsen 2012: 146). Dei legg også vekt på at ungane må bli kjende med litteratur som har eit reint færøysk språk. Den femte og siste gruppa Jacobsen reknar med, er *æstetiske argumenter* 'estetiske argument'. Mange tykkjer at ulike språk og ulike dialektar er finare enn andre (sjå t.d. Trudgill 1975: 36f.). Slike haldningar har ein del også til enkeltord, og i Jacobsen (2012) nyttar informantar estetiske argument både for og mot færøyske ord og for og mot engelske element i færøysk. Estetiske argument førekjem ikkje ofte i Jacobsen (2012).

4 Problemstilling og metode

Samisk og norsk vart jamstilte "med lov av 1990 (etter reglene i kap. 3 i Sameloven)" (Eira 2004: 25, 179⁸). Samelova heimlar opprettinga av eit for-

8. Boka har både samisk og norsk tekst. Det fyrste sidetalet viser til samisk tekst, det andre

valtningsområde for samisk språk (Skogvang 2002: 135). ”I dette området skal det være en fullstendig likestilling av det samiske og det norske språk i offisielle sammenhenger” (Skogvang 2002: 135). Språkreglane i samelova vart sette i verk i 1992 (Samelovens språkregler og forvaltningsområdet for samisk språk 2014). Guovdageaidnu har vore ein del av det samiske forvaltningsområdet frå det vart oppretta (Skogvang 2009: 209). Alle sakspapir til kommunestyremøta skal ligge føre både på samisk og norsk. Representantane i kommunestyret vel sjølve kva språk dei vil nytte i møta, og innlegga blir simultantolka.

Kommunestyret i Guovdageaidnu 2011–2015 hadde 19 medlemmer. Éin av dei nytta norsk i innlegga sine. Dei andre representantane nytta konsekvent samisk. Også den representanten som sjølv nytta norsk i innlegga, snakkar godt samisk og skjønar skriftleg og munnleg samisk utan vanskar. Denne representanten har norsk som fyrstespråk. Éin av dei andre representantane har også norsk som fyrstespråk, men nytta konsekvent samisk i innlegga i kommunestyret. Dei andre representantane har samisk som einaste fyrstespråk eller både samisk og norsk som fyrstespråk. Når tospråklege snakkar med ein eller fleire einspråklege, er det vanleg at dei tilpassar språket sitt språket til den en eller dei einspråklege samtalepartnarane og deaktiverer det andre eller dei andre språka dei kan (Riehl 2009: 30). Den tospråklege er i slike tilfelle i einspråkleg modus (Riehl 2009: 30). Nordsamisktalande som snakkar med einspråklege norsktalande, nyttar såleis sjeldan ord og omgrep frå samisk dersom dei veit at samtalepartnaren ikkje skjønar slike ord. Når tospråklege snakkar saman, er dei i tospråkleg modus og kan nytte ord og omgrep frå begge språk av di dei veit at samtalepartnaren skjønar dei (Riehl 2009: 30). I samisk tale i Guovdageaidnu nyttar språkbrukarane ofte norske element som t.d. talord når det dominante språket i diskursen er samisk (Dannemark 2014).⁹

Også i kommunestyremøta blir det nytta ord frå andre språk enn samisk når det dominante språket i eit innlegg er samisk. Ut frå dei observasjonane eg hadde gjort på førehand, hadde eg sett opp desse hypotesane:

- 1) Det er ikkje tilfeldig kva element ein nyttar frå andre språk.

til norsk tekst.

9. Mæhlum (2007: 136f.) skildrar korleis sørsamiske ord kan nyttast i samtale mellom folk med sørsamisk bakgrunn når det dominante språket i diskursen ikkje er samisk. Skum (2013) skriv om korleis samiske ord kan nyttast i umesamisk område når det dominante språket i diskursen er svensk. Det er ikkje særleg utbreidd at nordsamisktalande i Guovdageaidnu snakkar norsk seg imellom når deltakarane i diskursen meistrar nordsamisk og ein slik praksis som den Mæhlum skildrar frå sørsamisk område, førekjem difor sjeldan i Guovdageaidnu. Når ein eller fleire av deltakarane i diskursen skjønar samisk, men helst snakkar norsk, førekjem det at samtalepartnarane nyttar samiske ord.

2) Kommunestyrerepresentantane ynskjer i størst mogeleg grad å nytte samiske ord og vil i liten grad forsvara bruk av element frå andre språk.

Ut frå dette formulerte eg denne problemstillinga: Kva tykkjer medlemmene i kommunestyret om bruk av element frå andre språk?

For å finne ut noko om dette høyrde eg på opptak av alle kommunestyremøta gjennom eitt år i perioden for å høyre om element som har opphav i andre språk enn samisk, blir nytta når det dominante språket i innlegga er samisk. Eg har høyrte på opptak av femten timars møtetid. Eg har ikkje transkribert alt som var sagt, men berre dei setningane der det førekjem innlånte element. Eg har ikkje teke med ord som er godt innarbeidde i samisk og som lydleg og morfologisk er endra slik at det ikkje er openbert for språkbrukarar utan språkhistorisk kjennskap at dei er lånord. Lånord eg ikkje har valt å ta med av di få vil oppfatte dei som framande, er t.d. *heivet* ('høve, passe seg, gå an'), *dohkket* ('duge, gå an, passe') og *skábma* ('mørketid, skamtid'¹⁰). Eg har nytta Nielsen (1932, 1934 og 1938) som referanse for kva ord som er innarbeidde i nordsamisk. Ord som er nemnde der, har eg med tre unntak ikkje rekna med. Unnataka er *meinnet* 'meine', oppgitt i forma *meinät* i Nielsen (1934: 652), *september* (oppgitt som *septäm 'bër ~ septëmbër ~ septäm 'bar* i Nielsen (1938: 393)) og *stemmet* (oppgitt som *stem 'mit* i Nielsen (1938: 557)) av di det er lett å kjenne att desse orda som lån og av di eg veit at ein del oppfattar dei som ord ein ikkje bør nytte i god samisk. Elles har eg teke med alle dei orda som har opphav i andre språk enn samisk, som eg fann i materialet, både ord som kan sjåast på som as hoc-lån og ord som ofte blir nytta. Målet med å samle døme på lånte element i opptaka var å få eit utgangspunkt for å drøfte korleis kommunestyrerepresentantane tenkjer rundt bruk av element frå andre språk enn samisk.

Somme av representantane har fleire innlegg enn andre, og somme representantar har ikkje noko innlegg i den perioden eg har konsentrert meg om. Det kan tenkjast at ein ville fått inn andre døme dersom alle representantane hadde vore representerte. Heile materialet er henta frå kommunestyremøte. Det er sannsynleg at språkbruken her skil seg frå språkbruk i andre og meir uformelle situasjonar. Det kan t.d. tenkjast at talet på innslag av element frå andre språk enn samisk skil seg frå det ein kan finne i meir uformell daglegtale. Møta blir som nemnt kringkasta lokalt, og dette kan også tenkjast å påverke språket til kommunestyremedlemmene.

10. Ordet er registrert i Karlsøy (*Norsk Ordbok* 2011: 1343). Adjektivet *skammr* tyder 'kort, stutt' i norrønt (Fritzner 1896: 280). Adjektivet *skam* er registrert brukt med tydinga 'stutt' også i nynorsk talemål (*Norsk Ordbok* 2011: 1334).

Eg intervjuja så åtte representantar. Intervjuja var ikkje strengt strukturerte, men eg hadde laga ei intervjustøtte der eg hadde to hovudtema. Eg hadde eitt intervju med kvar av dei åtte representantane, og kvart intervju vara mellom éin og halvannan time. For det fyrste ville eg høyre korleis representantane tenkte rundt samanhengen mellom val av språk og utøvinga av den rolla dei hadde som folkevalde representantar. Dette temaet kjem eg ikkje til å gå inn på i denne artikkelen. For det andre ville eg høyre kva dei syntest om dei døma eg hadde funne frå kommunestyremøta på bruk av element frå andre språk enn samisk. Alle dei åtte representantane fekk sjå ei liste der eg hadde sett opp alle tilfella eg hadde funne i materialet og fekk kommentere lista (sjå 5.1). Eg ville få dei til å vurdere om det er naudsynt å bruke desse elementa og finne ut noko om korleis dei grunngjev haldningane sine. Eg ville også finne ut om representantane hadde samanfallande synsmåtar eller om det var stor skilnad i vurderingane. Eg ville også finne ut om alle elementa vart vurderte på same vis eller om representantane meinte at det var lettare å forsvare bruken av visse element frå andre språk enn andre.

Ein av representantane nytta som nemnt norsk i innlegg på møta, og eg valde å ikkje intervju den representanten av di det ville vore umogeleg å anonymisere denne representanten. Med dette unnataket trekte eg ut informantane vilkårleg, men hadde på førehand bestemt at eg ville freiste å få like mange av kvart kjønn, og eg ville at alle partia i kommunestyret skulle vera representerte. Ikkje alle eg tok kontakt med, hadde høve til å vera med på undersøkinga, så det vart diverre ikkje råd å få representantar frå alle partia. Eg har ikkje gitt informasjonar om representantane i denne artikkelen som kan føre til at lesarane kan identifisere informantane når eg har skrive om kva som vart sagt i intervjuja. Dette vil seia at eg ikkje har sett på kva bakgrunn informantane har – korkje partitilhøyrslø, utdanning, yrkesbakgrunn, sosial bakgrunn eller kjønn. Gruppa er for lita til at ein kunne trekt inn slike faktorar utan at det vart lett å skjønna kven det var snakk om for dei som kjenner Guovdageaidnu.

5 Presentasjon av materialet

5.1 Element frå andre språk

I oversikta under har eg sett opp dei døma på element frå andre språk enn samisk som eg har funne i opptaka av kommunestyremøte (elementa er oppgjevne i alfabetisk rekkjefølgje). Eg har nytta IPA for å transkribere døma.

Tabell 1 Element frå andre språk enn samisk¹¹

Kontekst	Element frå anna språk	Grammatisk informasjon	Tyding
son (ho/han)	[a:dva:re]	3.p.sg. presens	åtvarar
son lea (ho/han har)	[a:dva:ren]	perf.part.	åtvara
	[a:dva:fela]	akk., sg.	åtvaring
	[a:vlø:pæwrijðe]	illativ pl.	avløpsrøyr
	[bu:fæhtta]	nom., sg.	busjett
mii eat (vi ikkje)	[dække]	negasjonsform av verb, presens	dekkjer
	[drifta]	nom., sg.	drift
dat lea veahá (det er litt)	[flaksa]	nom., sg.	flaks
	[föronstemmet]	infinitiv	førehandsstemme
	[fo]kute:ret]	infinitiv	forskuttere
	[fovaltmiŋsrevi]funsrapoŋa]	nom., sg.	forvaltningsrevisjonsrapport
	[hasteparagra:f]	sg.	hasteparagraf
	[helse finmark]		Helse Finnmark (særnamn)
	[hæsteku:ra]	akk., sg.	hestekur
	[inteŋa]funa:l]	adjektiv	internasjonal
	[i: si:n no:væ:rene form]		i si noverande form
	[kultu:r](viesus)		kulturhus
mun (eg)	[meinnen]	1.p. sg. presens	meiner
(mun lean dárkkistan hui[eg har undersøkt svært])	[nøie]	adverbial	nøye
mii (vi)	[ove]kri:det]	1.p.pl. presens	overskrir
	[rammeovefo:riŋa]	nom., sg.	rammeoverføring
	[regle:ret]	inf.	regulere
	[resu]kræ:vene]	Adj.	ressurskrevjande
	[ro:dmann]		rådmannen
	[syste:mas]	lok., sg.	system
	[sæ:rbestemmelse]	nom., sg.	særbestemmelse
	[sætŋiŋa]	akk., sg.	setning
	[tilta:ik]	sg.	tiltak
	[tilta:kskonsulent]	sg.	tiltakskonsulent
	[trykø:kningsanlægga]	akk., sg.	trykkaukingsanlegg
	[tu:risma]	akk., sg.	turisme
	[teknisk]	adj.	teknisk
	[unerbu]fete:rejuvvon]	<i>juvvon</i> syner at verbet står i perfektum partisipp, passiv form	

11. Den lista som informantane fekk sjå (sjå 4), inneheldt berre sjølve elementa frå andre språk, det som her står i kolonne to frå venstre. På lista informantane fekk sjå, var orda skrivne etter ortografiske reglar for norsk, ikkje i IPA.

	[unerbuʃete:t]	adj.	
	[unjoba]	nom., sg.	Ung-Jobb (særmann)
	[økunu:malafʃat]	adv.	økonomisk
	[økunu:mia]	nom., sg.	økonomi

Tabellen inneheld alle dei førekomstane av element frå andre språk enn samisk som eg fann i opptaka. Dei fleste orda førekjem berre éin gong i opptaka. Somme fagord innanfor økonomi blir nytta fleire gonger i opptaka ([økunu:malafʃat], [økunu:mia], [buʃeætʰta]), og to ord som er vanlege i daglegtalet, blir også nytta fleire gonger ([meinnen], [sætʰniŋa]). Elementa frå eit anna språk står i andre kolonnen frå venstre i hakeparentesar. I dei tilfella der eg har vilja syne kva kontekst ordet eller orda har vore nytta i, har eg sett nordsamiske ord som vart nytta før elementet frå eit anna språk, i fyrste kolonnen frå venstre. Eg har omsett dei samiske orda i denne kolonnen og sett dei i bogeparentes. Eg har nytta gjeldande nordsamisk og nynorsk rettskriving i denne kolonnen. I kolonne tre frå venstre har eg gjeve opp grammatisk informasjon om orda som har vore nytta. Alle samiske substantiv har samanfallande former i genitiv og akkusativ. Innlånte ord vil ofte få same form i nominativ og akkusativ/genitiv. Eg har gjeve opp kasus ut frå korleis orda har vore brukt. To ord har ikkje fått samisk form, og eg har ikkje gjeve informasjon om kasus ved desse orda. Ein del av desse døma har opphav i gresk eller latin.

5.1.1 Tilpassing til låntakarspråket

5.1.1.1 Fonologisk tilpassing

Som nemnt i innleiinga, vil ord som lånast inn av språkbrukarar som meistrar fonologien i både låntakar- og långjevarspråket, ofte halde på lydar som tradisjonelt ikkje er ein del av foneminventaret i låntakarspråket. Ord med /u/ som blir henta frå norsk og nytta i samisk i våre dagar, blir uttalte med /u/ også når dei står i ein samisk kontekst. Døme i materialet er [buʃeætʰta], [hæsteku:ra], [rule:ret], [sy:kestua], [tilta:kskonsulent], [unerbuʃete:rejuvʋon], [unerbuʃete:t]. Det er såleis ikkje mogeleg å nytte uttalen av [u] som eit kriterium på at eit ord ikkje skal oppfattast som lån. I eldre innlån blir /u/ i norske ord gjerne uttalt som [u] når orda blir nytta på samisk. Døme på dette er [kultu:r]viesus og [tu:risma].

Preaspirasjon føre plosivar er vanleg i samisk. Nielsen (1926) skildrar dette slik:

Når man uttaler en vokal, og så den ved stemmebåndenes vibrering fremkalte “stemmetone” ophører, og luften bleses ut, mens munnstillingen

ennu er uforandret, opstår der en såkalt stemmeløs vokal; det er en pus-telyd som svarer til vedkommende almindelige stemte vokal. Denne måde å avslutte vokalene på forekommer ofte på lappisk (...) Stemmeløs vokal optrer foran *k, p, t, c, č* (...). (Nielsen 1926: 21).

I ein del tilfelle blir dette markert som i *ahkku* ‘bestemor’ (Endresen 1988: 43). Slik preaspirasjon førekjem i to av dei elementa som er lånte frå andre språk i materialet ([bʊfɛæ^htta], [tilta:^hk]).

I ein del ord førekjem diftongen [eæ]¹² der finnmarksmål har [æ] (t.d. [bʊfɛæ^htta]) [trykø:knjnsanleægga]. Denne lyden blir skriven *e* både i bokmål og nynorsk. I ein del andre ord førekjem [æ] ([sætniŋa], [hæsteku:ra], [dække]), og i andre [e] ([stem:met]). Ordet *stemmet* har vore nytta lenge i samisk (Nielsen 1938: 557). Det kan tenkjast at det har noko å seia om ordet er lånt frå anna finnmarksmål eller frå litterære kjelder eller frå norske talemål der lyden er realisert som [e]. Eg har spurt seks vaksne med samisk som fyrstespråk som er oppvaksne i Guovdageaidnu korleis dei vil uttala vokallyden i fyrste staving i *dekke* og *stemme* når dei seier orda i ein samisk kontekst. Tre gav opp at dei kan uttala *dekke* på samisk med diftongen [eæ] og tre vokalen [æ] som i nordnorsk uttale. Ingen av dei seks gav opp [dekket] som mogeleg uttaleform på samisk. Alle seks gav opp at dei uttalar *stemmet* som [stem:met]. Det kan sjå ut til at ord som blir lånte frå norsk no, får [eæ] eller [æ] og at ord som har vore i bruk lenge i samisk, kan få [e].

I ord som har stutt vokal på norsk føre konsonant, blir konsonantkvantiteten tilpassa eit samisk fonologisk mønster hos alle informantane.

5.1.1.2 Morfologisk og morfosyntaktisk tilpassing

Myers-Scotton (2006: 244ff.) skil mellom *content morphemes* ‘innholdsmorfem’ og *system morphemes* ‘systemmorfem’. Innholdsmorfem er slike morfem som anten tildeler eller mottek semantiske roller. Til dømes tildeler eit verb som *å gje* dei semantiske rollene agens, benefisient og patients til nomen. Systemmorfem korkje har eller får semantiske roller og alle bøyingsaffiks er systemmorfem. Myers-Scotton har formulert eit prinsipp som seier at systemmorfema i ein konstituent som har element frå eit låntakarspråk og eit lån-gjevvarspråk, kjem frå låntakarspråket (Myers-Scotton 2006: 244). I materialet eg har sett på, er dette tilfellet i alle høve høve der ein konstituent inneheld element frå både lån-gjevvarspråk og låntakarspråk. Alle bøyingsaffiks i ord som inneheld element både frå norsk og samisk, er altså samiske.

12. [eæ] blir skriven *ea* i gjeldande rettskriving for nordsamisk.

Tilpassing av verb

Alle verba i materialet som har opphav i eit anna språk enn samisk, blir bøygd på same vis som ei gruppe samiske verb (*samandregne verb* (Nielsen 1926: 162f.)) når dei blir nytta i samisk. I det innsamla materialet førekjem desse formene: [a:dva:re] (3.p.sg. presens), [a:dva:ret] (inf.), [a:dva:ren] (perf.part.), [dække] (nektingsform), [foronstem:met](inf.), [foʃkute:ret] (inf.), [meinnen] (1. p.sg. presens), [oveʃkri:det] (1.p.pl. presens), [regle:ret] (inf.), [rule:ret] (inf.), [stem:met] (inf.), [unerbuʃete:rejuvvon] (perfektum partisipp, passiv). Forma [unerbuʃete:t] er nytta med same tyding som [unerbuʃete:rejuvvon]. Forma [unerbuʃete:t] er teken direkte frå norsk utan noka fonologisk eller morfologisk tilpassing og må oppfattast som eit lån av eit heilt ord og ikkje ei bøygd form av eit verb.

Tilpassing av substantiv

Dei aller fleste substantiva som kjem frå andre språk, er tilpassa slik at dei får same stavingstakt som samiske substantiv og får lagt til ein trykklett [a] i nominativ og genitiv/akkusativ. Døme: [a:dvaʃela], [buʃeætta], [flaksa], [fovaltņisreviʃunrapoʃta], [hæsteku:ra], [rameoveʃo:riņa], [septeæmbera], [sætņiņa], [trykø:knisānleægga], [uņjoba] [økunumia]. Også særnamnet Ungjobb har fått slik tilpassing, [uņjobba]. Ein trykklett [a] kan sjå ut som eit norsk morfem, anten femininum singularis bunden form eller nøytrum singularis bunden form, men er altså resultat av ei tilpassing til stavingstakta i samisk. I [a:vlø:parewrijde] finn ein slik tilpassing i den fyrste delen av det samansette ordet ([a:vlø:pa]), medan suffikset ([ijde]) syner at ordet er sett i illativ pluralis. Kasusbøying av ord frå andre språk enn samisk ser ein også i lokativforma [syst:emas]. Tre av orda i materialet får ikkje slik tilpassing, ([hasteparagra:f], [tilta:ʰk], [tilta:kkskonsulent]). Ordet [sæ:rbestem:melse] har alt ein trykklett endevokal i norsk og ordet passar såleis inn i samisk utan morfologisk tilpassing. Eitt av orda har halde på norsk form utan noka tilpassing [ro:dmann]. Dette ordet har halde på norsk bunden form, og det kjem truleg av at ordet kan oppfattast som eit særnamn. Det same kan vera tilfellet med [sy:kestua].

5.1.2 Gruppering av element frå andre språk

Langacker (2008: 44) nyttar termen *domain* ‘domene’ for å referere til det innhaldet som skal ikledast ei form. Han definerer termen domene vidt og seier at all form for oppfatning av røyndomen og alle erfaringsområde kan reknast som domene. Også kjennskap til kulturell praksis reknar han som noko som konstituerer domene. Han opererer ikkje med ei fast mengd av domene, men seier

at det er avhengig av kva vi skal undersøkje kor mange og kva for domene vi opererer med. Det som er viktig, er å sjå at eit konseptuelt innhald er samansett og mangesidig, og altså bygt opp av ulike domene. Eit uttrykk er samansett av ulike domene, og ei slik samling av domene som definerer eit uttrykk, kallar han *matrix* ‘matrise’ (Langacker 2008:44). Ein går ut frå at det er ein samanheng mellom språklege uttrykk og ei konseptuell forståing av røyndomen, og språkleg form kan difor definerast ut frå konseptuell forståing.

Dei elementa i materialet som kjem frå andre språk, skildrar fenomen som høyrer til ulike domene. Ein kan dele elementa inn slik:

I Fagord

Picht (1996: 21) har sett på korleis ulike retningar i terminologiforskning oppfatar sider ved fagspråk. Han seier at ”hvad angår terminologiens generelle formål – at forbedre og sikre den faglige kommunikation – er der ingen afvigelser”. I fagleg kommunikasjon er det ”språkets referensielle funksjon som står i fokus” (Sæbøe 1996: 265). Hovudmeininga med ein fagterm er å peike ut ein gjenstand og ofte vil ein og same term kunne ha ulik tyding som fagterm og som ord i allmennspråket.

a) Økonomi og forvaltning

Økonomi og forvaltning er dei fagfelte politikarar nyttar flest fagord frå. Når politikarar handsamar økonomiske emne, nyttar dei termar som har klart avgrensa tyding. Til dømes blir verba *overskri* og *dekkje* nytta meir avgrensa enn dei same ordet kan nyttast i allmennspråket. I økonomisk fagspråk står *overskri* med eit objekt som syner til gitte økonomiske vilkår. Ein kan t.d. *overskri* dei økonomiske rammene, eller ein kan *overskri* budsjettet. I allmennspråket kan *overskri* også ha slike objekt, og det kan ha objekt som ikkje har noko med økonomi å gjera. I *Norsk Ordbok* (2009: 1021) er oppslagsordet *overskrida* definert slik: ”gå ut over, vidare enn (t.d. ei grense) *overskrida budsjettet, fartsgrensa, løyvinga / no har eg overskride den fristen fleire gonger (...)* / *resultatet overskreid alle forventningar*”). Også verbet *dekkje* står med objekt som syner til ein økonomisk storleik når det blir nytta i økonomisk fagspråk. Oppslagsordet *III dekkja* er gitt opp med seks underpunkt (1–6) i *Norsk Ordbok* (1966: 1334f.). Punkt fire er delt inn vidare i fem punkt (a–e). Punkt 4c gjev den tydinga som høyrer til i eit økonomisk fagspråk: ”serl forretn (om pengesum o l) (vera stor nok til å) utlikna, betala”.

I materialet har eg funne desse døma på økonomiske fagnemningar med eit anna opphav enn samisk: [bʊfɛæhtta], [dække], [drifta], [foʃkʉte:ret],

[oveʃkri:det], [rameovefø:riŋa], [resuʃkræ:vene], [unerbuʃete:rejuvvon], [unerbuʃete:t], [økunumalaʃat], [økunumia].

Offentleg forvaltning er bygd opp på ulikt vis i ulike land, og difor kan det vera vanskeleg å finne heilt dekkjande termar på andre språk. Innanfor eit gitt politisk styringssystem har ord som skildrar t.d. handlingsgangar for korleis saker skal handsamast og oppbygging av maktstrukturar, heilt klare definisjonar. I det materialet eg har samla inn, vart desse orda frå forvaltningspråket nytta når det dominante språket var samisk: [foronstem:met], [fovaltningšreviʃunsrapoʃa], [hasteparagra:f], [regle:ret], [ro:dmanŋ], [rule:ret], [sæ:rbestem:melse], [tilta:ʰk], [tilta:kskonsulent].

b) Andre fagtermar

På kommunestyremøte drøftar medlemmene også saker der dei treng termar frå andre fag enn økonomi og offentleg forvaltning. I materialet førekjem desse fagnemningane frå andre fagfelt enn økonomi og forvaltning: [a:vlø:parewrijde], [trykø:kniŋsanleægga], [tu:risma].

II Ord som er ein del av daglegspråket

a) Verb som ikkje har samiske tilsvar med same bruksområde

Ulike språk kan ha ord som kan erstatte kvarandre i éi tyding, men ikkje i andre (sjå t.d. Blanke 1973: 12). Eit døme på dette er samisk *ribahit* og norsk *miste*. *Ribahit* kan omsetjast med ‘miste’ i ein viss bruk av ordet. Nielsen (1938: 273) har dette dømet: ”ribätii [rivätii] moarses æra bar'dnai”¹³ som tyder: ‘Han mista kjærasten sin til ein annan gut’. *Ribahit* kan også tyde ‘komma til å / ikkje klare å lata vera å’ i setningar som *mun ribahin nohkkat* ‘eg kom til å sovne / eg klarte ikkje å halde meg vaken’ og *mun ribahin boagustit* ‘eg kom til å flire /eg klarte ikkje å la vera å flire’ (Dannemark 2006: 6f). Det er ikkje uvanleg at vi finn setningar som *eg mista å sovne* og *eg mista å flire* som substratfenomen hos einspråkleg norsktalande i område der samisk tidlegare har stått sterkt (Dannemark 2006: 6f).

I materialet finst desse døma: [a:dva:ret], [stem:met].

Samisk har sjølv sagt måtar å uttrykkje det same som dei norske verba *átvara* og *stemme*. *Átvara* kan omsetjast med ‘vårret’ og *stemme* kunne vore omsett med ‘leat duohta’¹⁴ slik det vart nytta i dømet frå materialet. *Vårret* kan også ha andre tydingar. Nielsen (1938) gjev desse tydingane: ”1. (...) advare (...). 2. være forsiktig med; (...) passe sig” (Nielsen 1938: 338). I tillegg kan

13. Setninga er skriven slik ho står hos Nielsen. I gjeldande nordsamisk rettskriving ser ho slik ut: ribahii moarsis eará bárdnái.

14. Direkte omsett: ‘vera sant’.

ordet nyttast med tydinga ‘reservere’ (Kåven, Jernsletten, Nordal og Eira 1995: 558). Dei seks personane eg har brukt som informantar når det gjeld samisk språkbruk, seier at dei sjølve berre kunne bruka *várret* i tydinga ‘reservere, leggje til side’. Tre av informantane kjenner til bruken av *várret* i tydinga ‘átvara’ og seier dette vart bruka av deira foreldregenerasjon, dvs. av folk som var fødte før fyrste verdskrigen. Oppslagsordet *stemme* har seks underpunkt i Nynorskordboka (1986: 688): ”**1** i uttrykk (...), //**2** stille (...), **3** få i eit visst huglynne; mane (...), **vere stemd for** ha hug til, helst vilje, føretrekkje ha hug til, helst vilje, føretrekkje**4** uttale ein språklyd med svingande røystband; gjere klangfør (...), **5** vere i samsvar med; vere rett; passe (VI), rime (III,2); harmonere (...),**6** røyste”.

Stemmet vert bruka på samisk for å uttrykkje tydingane 2–6. Dersom ein vil uttrykkje dette med samiske ord, må ein nytte ulike ord for desse bruksmåtene av det norske verbet *stemme* og bruksmåte 5 (”vere i samsvar med; vere rett”) må gjevast att ulikt på samisk etter om *stemme* tyder ‘vera rett’ eller ‘vera i samsvar med’.

b) Måtesadverbial

Måtesadverbialet [nøie] førekjem i materialet i setninga *mun lean dárkkistan hui* [nøie] ‘eg har undersøkt svært nøye’.

Måtesadverbial seier noko meir om korleis verbalhandlinga er utført. Ein del norske adverbial blir bruka i munnleg samisk, i meir eller mindre tilpassa form for å seia noko om korleis en oppfattar det ein uttalar seg om. Eg har m.a. høyrte [e:gentli], [kanske], [sihkkarit], [po: e:n mo:te], [ræt o:]læt],[foræstn], [iste:dñfor].¹⁵

c) Månadsnamn

Inndelinga av året i tolv månader slik vi finn i den gregorianske kalenderen som blir nytta i Europa og i område i verda som er eller har vore europeiske koloniar, har ikkje noko direkte tilsvarende i samisk tradisjon, og det finst ikkje gamle, samiske nemningar som har hatt same tyding som månadsnemningane i den gregorianske kalenderen. Gaup (2001: 92) skriv: ”Davvi Eurohpa rikkain leat jagis ovdal leamaš golbmanuppelohkái mánu, nu maiddái sámiiin. Juohke mánu ledje njeallje vahku. Vuodđun lei almmi mánu rieggádeapmi”.¹⁶ Inndelinga av

15. Nyttast som adverbial.

16. I landa nord i Europa har året tidlegare hatt tretten månader, slik var det også mellom samar. I kvar månad var det fire veker. Grunnlaget for inndelinga var månefasane. (Mi oms.)

året i 12 månader kom saman med kristendomen (Sergejeva 2004: 82). Tidlegare hadde somme år hatt tolv månader og andre år hadde hatt tretten (Sergejeva 2004: 82). Dei tretten månadene hadde samiske namn, og månadene dekte ikkje akkurat dei same periodane som månadene i den gregorianske kalenderen. I svensk og norsk blir latinske månadsnamn nytta, og tillempingar av desse månadsnamna har også vore nytta i samisk. I Nielsen (1932, 1934 og 1938) er månadsnamna med latinsk opphav, oppgjevne. I dag har ein del av dei gamle månadsnamna vorte tekne i bruk og tillempa det gregorianske systemet slik at dei gamle namna blir bruka om somme av månadene i den gregorianske kalenderen. Andre månader har fått namn som ein ikkje veit om har vore samiske månadsnamn tidlegare, somme av desse namna er resultat av kontakt med finsk (Sergejeva 2004: 84, 94). Ikkje alle samisktalande har vant seg til å nytte samiske namn på månadene i den gregorianske kalenderen, og mange nyttar framleis nemningane med latinsk opphav.

I materialet førekjem [septemåber], den samiske nemninga som blir nytta i dag, er *čakčamánnu*, dvs. ‘haustmånaden’. Denne nemninga har vore nytta for ein månad på hausten tidlegare også (Sergejeva 2004: 83, 93f.). Andre stader har nemninga *gassabormánu*, dvs. ‘den månaden da reinen har jamt hårlag under hårfellinga på hausten’, vore nytta (Sergejeva 2004: 83, 93f.).

d) Faste uttrykk og språklege bilete

Ein del ord og uttrykk har festa seg i språket som faste seiemåtar. Gundersen (1987: 92ff.) deler det han kallar *Uttrykk og ordkombinasjoner* inn i undergrupper: *Faste uttrykk*, *klisjeer* og *språklige bilder*. I materialet har eg funne døme på faste uttrykk og språklege bilete.

Gundersen (1987: 192) definerer faste uttrykk slik:

Enkelte uttrykk og kombinasjoner av ord går så ofte igjen at de må regnes som *faste uttrykk*. Men det kan være vanskelig å avgjøre når en ordkombinasjon er tilfeldig og når den er et fast uttrykk. Setningen: La oss ikke *foregripe begivenhetenes gang* inneholder et slikt uttrykk. Vi sier at ”foregripe begivenhetenes gang” er et fast uttrykk fordi det utgjør en innholdsmessig enhet og fordi vi kjenner det igjen. Nærmere er det vanskelig å definere det.

I materialet førekjem uttrykket [i: si:n no:væ:rene form]. Det utgjør ei innholdsmessig eining som vi kjenner att og eininga fell inn under det Gundersen kallar faste uttrykk. Slike faste uttrykk er altså faste m.a. av di vi har høyrte dei før, og om ein så omset dei til eit anna språk ord for ord, vil dei ikkje lenger vera kjende, og altså ikkje faste uttrykk på det språket vi omset til.

Ein metafor er eit språkleg bilete der ”bruken av et ord overføres fra ett område til et annet slik at (deler av) ordets betydning gir mening på det nye området” (Sveen 1999: 56). Sveen seier vidare at det at ”overføringen går fra et konkret område til et abstrakt er et utbredt fenomen” (Sveen 1999:56). I slike tilfelle kan den metaforiske bruken feste seg og det same uttrykket kan få to eller fleire tydingar. Den abstrakte og den konkrete tydinga vil i slike tilfelle vera polyseme (Sveen 1999:50).

I materialet førekjem [hæsteku:ra] i overført tyding. På norsk er *hestekur* eit slikt polysemt uttrykk som både blir bruka om ”ovhard kur mot sjukdom” (*Norsk Ordbok* 2005: 385) og i overført tyding som i setninga ”norsk industri treng ein hestekur” (*Norsk Ordbok* 2005: 385). Uttrykket *hestekur* vart opphavleg brukt om kur for sjukdom hos hest (*Norsk Riksmålsordbok* 1982: 1813) og gjekk over til å brukast om kur for sjukdom hos menneske. Det varierer frå språk til språk kva konkrete ord som har fått abstrakt tyding slik at det same uttrykket har fleire tydingar. Det er lite truleg at eit ord med tydinga ‘hard kur mot sjukdom hos hest’ ville fått tydingane ‘kur mot sjukdom hos menneske’ og ei overført tyding i eit samfunn der hestehald ikkje er eller har vore vanleg.

e) Omgrep som har meir eller mindre innarbeidde fagtermar på begge språk og der både norsk og samisk term blir nytta av deltakarar som nyttar samisk som dominant språk i diskursen.

I slike tilfelle er den samiske termen eit ord som blir nytta med anna innhald i daglegspråket. Ei slikt ord er *gokčat*. Nielsen (1934: 168) definerer ordet slik: ”1.(...) dekke, tildekke, dekke over, innhulle (...) 2. (...) skjule (ved å dekke over; også fig.) (...) 3. stoppe igjen, tette igjen (hull, åpning), lukke (dør, vindu, koffert, ekse etc.)”. Ordet blir bruka som eit økonomisk fagord med tydinga ‘dekke’.

5.2 Kva meiner informantane om bruk av element frå andre språk?

I intervju med kommunestyrepraesentantar bad eg dei vurdere ei liste med døme på norske element i replikkar i kommunestyremøte der det dominante språket er samisk. Eg bad dei tenkje over om nokon av orda burde skiftast ut med samiske ord og om nokre av orda kunna brukast på samisk.

Tabell 2 gjev eit oversyn kva dei ulike informantane meiner om å bruke framande element i samisk. Kategoriane i den øvste rada er dei same som eg har delt inn ord frå materialet i i kapittel 5.1. I kolonnen til venstre står tal som representerer dei åtte informantane. Rada til høgre for kvar informant syner kva informanten meiner om korleis ein bør stille seg til dei elementa få eit långjevar-

Tabell 2 Oversyn over kva informantane meiner om bruk av element frå andre språk.

ord Inf.	Økonomi og forvaltning	Andre fagtermar	Verb som ikkje har samiske tilsvar med same bruksområde	Måtesadverbial	Månadsnamn	Faste uttrykk og språklege bilete
1	a) Samiske termar i staden for norske ord b) Internasjonale termar der det finst slike i bruk	Unngå norske termar. Omskriving	Bruk samiske ord	Bruk samisk uttryksmåte utan måtesadverbial	Internasjonale nemningar kan nyttast	Sei dette på andre måtar
2	a) Samiske termar i staden for norske ord b) Internasjonale termar der det finst slike i bruk	Ad hoc-lån med samisk tilpassing	Bruk samiske ord	Bruk samiske ord	Bruk samiske namn på månader og vekedagar	Sei dette på andre måtar
3	a) Samiske termar i staden for norske ord b) Internasjonale termar der det finst slike i bruk	Ad hoc-lån med samisk tilpassing	Bruk samiske ord	Bruk samiske ord	Internasjonale nemningar kan nyttast	Sei dette på andre måtar
4	a) Samiske termar i staden for norske ord b) Internasjonale termar der det finst slike i bruk. Bruk samiske termar dersom slike finst	Unngå norske termar. Omskriving	Bruk samiske ord	Bruk samiske ord	Bruk samiske namn på månader	Sei dette på andre måtar
5	a) Samiske termar i staden for norske ord b) Internasjonale termar der det finst slike i bruk. Bruk samiske termar dersom slike finst	Ad hoc-lån med samisk tilpassing	Bruk samiske ord	Bruk samiske ord	Bruk samiske namn på månader	Sei dette på andre måtar

6	a) Samiske termar i staden for norske ord b) Internasjonale termar der det finst slike i bruk	Ad hoc-lån med samisk tilpassing	Ord som har vore i bruk i samisk lenge, kan brukast	Bruk samisk uttrykksmåte utan måtesadverbial	Internasjonale nemningar kan nyttast	Sei dette på andre måtar
7	a) Samiske termar i staden for norske ord b) Internasjonale termar der det finst slike i bruk. Bruk samiske termar dersom slike finst	Ad hoc-lån med samisk tilpassing	Bruk samiske ord	Bruk samiske ord	Bruk samiske nemningar	Sei dette på andre måtar
8	a) Samiske termar i staden for norske ord b) Internasjonale termar der det finst slike i bruk	Ad hoc-lån med samisk tilpassing	Bruk samiske ord	Bruk samiske ord	Internasjonale nemningar kan brukast	Sei dette på andre måtar

språk som førekjem i materialet. Alle informantane skil mellom ulike grupper ord og har ulike løysingar for dei ulike gruppene eg har sett opp. Det er skilnad mellom informantane på kor avvisande dei er til ord frå andre språk og somme ord frå andre språk er meir aksepterte enn andre.

6 Argumentasjon og drøfting

Eg legg her, med utgangspunkt i inndelinga i Jacobsen (2012), fram kva for slags argument informantane nyttar. Somme av informantane nytta samisk i intervjuet, andre snakka ulike varietetar av norsk. Eg har valt å gje att utsegnene frå informantane på nynorsk same kva mål dei nytta i intervjuet. Eg har også valt å ikkje gje att talemålsdrag som ikkje er viktig for innhaldet. Dette gjeld nøling, bruk av utfyllande element som *eh*, repetisjon og anakoluti. Eg har gjort dette av di eg ynskjer å få fram kva informantane meiner. Målet er ikkje å sjå på drag ved talemålet deira.

6.1 Tekniske fagord – ad hoc-lån

Seks av dei åtte informantane eg har snakka med, nyttar argument som kan sjå ut som det Jacobsen kallar pragmatiske. Dei seier at ein del ord ville vore vans-

kelege å skjøna dersom dei skulle ha nytta eit samisk avløyсарord. Dette gjeld særleg dei to tekniske omgrepa [avlø:parewrijde] og [trykøknjnsanleægga]. Ingen av informantane kjende til innarbeidde samiske termar for desse to orda. *Stor Norsk–samisk ordbok* (2008) gjev opp ‘golggiidusbochhi’ som ei omsetjing av *avløpsrøyr*. *Golggiidusbochhi* var ikkje ei kjend nemning for nokon av informantane, og dei meinte også at folk flest i Guovdageaidnu ikkje skjønar dette ordet. Nielsen (1932: 209) gjev opp at ordet *bohcci* (skrive ”boč’ci”) ikkje tyder det same i dei tre dialektområda han har samla ord frå. I Buolmát og Kárášjohka har han registrert at ordet tyder ”rør i almindelighed (hvad enten det er stort eller lite)”. Nielsen (1932: 209) gjev også opp tydinga ”kjeltut” frå Kárášjohka og Buolmát. I Buolmát har han også registrert tydinga ”nålefutteral” (Nielsen 1932: 209). I Guovdageaidnu har han registrert tydingane ”drikkerør” (Nielsen 1932: 209) og ”lite rør (for eksempel om sådanne som leger benytter)” (Nielsen 1932: 209). Mine informantar seier dei kjenner ordet *bohcci*, men seier også at ordet ikkje er nytta i Guovdageaidnu. [rewre] i tydinga ‘røyr’ er vanleg i samisk i Guovdageaidnu og blir ikkje oppfatta som eit element frå eit anna språk jamvel om det ikkje er teke med i nokon av dei ordbøkene for nordsamisk som finst.

Dei to informantane som ikkje meiner ein bør nytte slike ad hoc-lån, meiner at ein bør forklare kva ordet tyder. Alle informantane er samde om at ein bør nytte samiske ord dersom dei finst og ein kan rekne med at tilhøyrarane skjønar dei. Dei legg vekt på at dersom ein nyttar norske ord der det finst samiske ord, vil dette føre til at samisk blir svekka som bruksspråk på alle område. Ein av informantane seier det slik: ”Om ein vrir det over på dei norske orda eller framandorda som eg kallar dette her, så vil det jo vera slik at ein brukar dei orda meir og meir etter kvart så det samiske ordet som finst for dei norskvridde orda, kanskje blir borte”. Dei to orda [avlø:parewrijde] og [trykøknjnsanleægga] meinte denne informanten likevel det kunne vera aktuelt å seia på norsk og grunn gav det slik: ”Det blir jo veldig tungt å bruke samiske ord for dei, for *avløpsrøyr* finst jo ikkje i eit samisk urspråk for å seia det slik. Men det er klart, det finst jo måtar å seia det på, det kunne jo vera *doapparbohcci* kanskje, men det er tungvint å seia slike ord for ein veit at 70 prosent ikkje skjønar kva ein seier når ein brukar det ordet. Det er kanskje slike ord det blir naturleg at ein seier på norsk. Det er jo gjerne tekniske ord.” Grunnhaldninga ser ut til å vera, både hos denne informanten og dei andre, at ei bør nytte samiske ord der dei finst eller der eit samisk ord er sjølvforklarande.

Fleire av informantane peikar også på at det å nå fram med ein bodskap er sentralt for alle politikarar. Ein av dei seier det slik: ”Når du er i ein slik setting så ynskjer du jo fyrst og fremst å kommunisere, som politikar ynskjer du å kom-

munisere. Du ynskjer å få gjennomslag for dine synspunkt og du ynskjer å vera i ein reell dialog med dei andre. Og du er ikkje der som noko språkførebilete. Du burde kanskje vera det, men det er ikkje slik ein polititar sin rasjonalitet er at no skal eg syne kor flink eg er. Du ynskjer å kommunisere fyrst og fremst, og når du ynskjer å kommunisere, så innrettar du deg på mange måtar etter det publikummet du har.” Den same informanten seier: “Viss mange andre vekslar mellom å bruke samiske omgrep og norske omgrep så får det ein smitteeffekt, ikkje sant. At det er slik ein snakkar der.” Informanten gjev tydeleg uttrykk for at dette er forståeleg, men ikkje ynskjeleg. Ein polititar ynskjer å nå fram til tilhøyrarane, og alle informantane peikar på at veljarane også er ein del av tilhøyrarane. Alle kommunestyremøte i Guovdageaidnu blir sende på sendingane til nærradioen Guovdageainnu Lagasradio (GLR). Redaktøren for GLR, Nils Martin Kristensen, opplyser i personleg kommunikasjon med meg at ein ikkje kan seia noko visst om kor mange som høyrer på sendingane, men han seier at desse sendingane er svært populære og at dei har mange fleire lyttarar enn dei ordinære sendingane, særleg når det er høglydt diskusjon om spennande saker.

Informantane legg vekt på at kontakten med veljarane på dette viset er viktig og at også språkbruk er noko som knyter band mellom veljarar og politikarar. Ein av informantane seier det slik: ”Hadde eg brukt norsk, så hadde kanskje ikkje veljaren fått inn den personen som han har røysta på. Han ville fått ein annan person som dekkjer stillinga på ein annan måte enn det som var forventa da han røysta.” Her grunngjev informanten kvifor informanten vel å nytte samisk i kommunestyret. Dette syner at omsynet til dei som har valt ein, blir oppfatta som viktig, og språket er eit viktig signal på dette området. På same viset meinte denne informanten at omsynet til veljarane er viktig når ein vel kva for ord ein nyttar. Dersom ein nyttar ord tilhøyrarane ikkje skjønar, nektar ein dei det innsynet dei skal ha i det som skjer i kommunestyret. Å bruke eit ord frå norsk i ei form som fonologisk og morfologisk er tilpassa samisk, vil såleis kunna seiast å styrkje demokratiet, medan det å nytte ord som gjer at lyttarane ikkje skjønar kva som blir sagt, vil kunne seiast å vera meir udemokratisk. Jacobsen (2012: 141) seier: ”Globaliseringen er den egentlige grund, til at informanterne er så positive over for brug af engelske importord”, og ei pragmatisk haldning er i så fall eigenleg eit knefall for globaliseringa. Når seks av mine informantar meiner at det er nærliggjande å nytte dei norske orda *av-løpsrøyr* og *trykkaukingsanlegg*, er det ikkje rimeleg å seia at det å godta bruken av desse orda er eit utslag av globalisering. Eg oppfattar det slik at det er meir snakk om eit ynske om å formulere seg slik at veljarar og andre skal få reelt

innsyn. I så fall er det ein annan eigenleg grunn til at somme av informantane eg har snakka med, vel norske ord for tekniske fenomen enn det Jacobsen seier er den eigenlege grunnen til at somme av hans informantar er positive til engelske ord i færøysk. Ingen av informantane uttrykkjer at desse to orda bør bli ein del av det faste ordforrådet i samisk, men dei kan nyttast i ein situasjon der ein ikkje har andre ord. Dei kan oppfattast som ad hoc-lån.

6.2 Ord med opphav i gresk og latin

Somme av elementa som kjem frå andre språk, var informantane samde om kunne nyttast på samisk. Dette gjeld¹⁷ *bušeahтта, ekonomija/økonomija* og elementa som ikkje opphavleg er norske i *forvaltningsrevisjonsrapporta, ressurskrevende* og *underbušeterejuvvon*. To av informantane meinte ein kunne nytte dei samiske termene *ruđalaš* og *ruhtadoallu* i tydinga ‘økonomisk’ og ‘økonomi’, men ingen av dei hadde sterke motførestillingar mot å nytte dei lånte orda. Både *ruđalaš* og *ruhtadoallu* er oppslagsord i Sammallahti og Nickel (2006: 600f.). Jamvel om ordboka ikkje er formelt godkjend av eit organ som har mynde til det, er det nærliggjande å oppfatte det at orda er oppførte, som at dei er det ein av informantane kallar *godkjende*. Men likevel er dei altså ikkje fullt ut godtekne av informantane. Ein av informantane syner til at Sametinget nyttar *ekonomija* og *ekonomalaš* og gjev det som grunngeving for ikkje å nytte dei samiske avløysarorda.

6.3 Fagord i økonomi og forvaltning som blir oppfatta som norske element

Mange av fagorda innanfor forvaltning og økonomi som vart nytta i debattane i kommunestyret, er ord som vil oppfattast som norske ord av alle som kan både samisk og norsk. Dei norske orda er: *dekke, drift, forskuttere, overskri, rammeoverføring, ressurskrevjande, underbudsjettere, førehandsstemme, forvaltningsrevisjonsrapport, hasteparagraf, rådmann, særbestemmelse, tiltak, tiltakskonsulent*.¹⁸ Fleire av desse orda, eller delar av orda, som *dekkje, ramme, stemme*, er lånte inn i norsk frå tysk eller lågtysk, men i dag vil dei oppfattast som norske i motsetnad til dei elementa som har opphav i gresk eller latin. Ingen av informantane meinte det var rett å nytte desse orda når det dominante språket i diskursen er samisk. Somme av desse orda var det ikkje alle representantane

17. Her og framover skriv eg orda slik dei ville vore skrivne i nordsamisk og norsk ortografi av di det ikkje er den fonetiske realisasjonen som er viktig her. Tidlegare i artikkelen finn ein desse orda i fonetisk transkripsjon.

18. Eg har her gjeve opp verba i infinitiv og substantiva i ubunden form singularis og nytta gjeldande ortografi for nynorsk.

som hadde framlegg til samiske ord for, men alle var samde om at ein burde freiste finne samiske ord i staden for låna. Alle dei fenomena desse nemningane syner til, er fenomen politikarar og administrativt tilsette kjenner godt til og ofte snakkar om. På det viset skil dei seg frå tekniske nemningar der dei fleste informantane kunne akseptere ad hoc-bruk av element frå norsk, men ikkje frå fagorda innanfor politikk og administrasjon som kjem frå gresk og latin. Eit argument for å innføre samiske nemningar innanfor administrasjon og politikk er at dette er nemningar på fenomen som mange snakkar om på samisk. I så fall er det pragmatiske årsaker til at ein ynskjer samiske omgrep her i større grad enn for tekniske fenomen.

6.4 Trugar somme lånord det samiske språket meir enn andre?

Fornorsking av samisk kultur blir gjerne sett på som noko som trugar og har truga det samiske språket. Innlån av norske element i samisken kan da bli oppfatta som eit større trugsmål enn innlån av element som kjem frå gresk og latin. Dette kan tenkjast å liggje bak når informantane i større grad aksepterer det somme av dei kallar *internasjonale ord*, dvs. ord som også finst i andre språk informantane kan, t.d. engelsk, tysk og finsk. Motstanden mot norske ord ser eg på som eit utslag av ein vilje til å oppretthalde samisken som bruksmål. Mange oppfattar språket som eit viktig identitetsmerke, og dess færre innslag språket har frå norsk, dess sterkare står språket som ein identitetsmarkør. Greske og latinske ord finst i mange språk, og oppfattast ikkje som eit så beinveges trugsmål som norske ord.

6.5 Omsyn til ein samisk fellesskap

Jacobsen (2012) kallar argument som har med identitet og vern av språket å gjera, nasjonale argument. Samisk blir snakka i fire land, Russland, Finland, Sverige og Noreg. Det er store skilnader mellom ulike varietetar av samisk. Ein kan ordne de samiske dialektane inn i ti hovuddialektar. Eira (2004: 12f., 166f.) seier at skilnadene mellom somme av varietetane ikkje er større enn at dei er gjensidig forståelege medan andre varietetar ligg så langt frå kvarandre at dei ikkje er beinveges gjensidig forståelege. Helander (2009: 127) seier: "Som en følge av slike språkforskjeller har det også blitt utviklet egne skriftspråk." Nickel og Sammallahti (2011: 1) uttrykkjer seg slik: "De samiske dialektene kan ordnes i følgende [ti] *hoveddialekter*, som ofte kalles *samiske språk* fordi de bruker forskjellig rettskrivning." Dersom ein snakkar om ein samisk nasjon og arbeider for å fremja ei samisk nasjonalkjensle, ynskjer ein å trekkje alle samar frå ulike språkområde med i den samiske nasjonale fellesskapen (Berg

2004). Det er difor ikkje opplagt at ynsket om å bruke samiske ord i staden for norske i nordsamisk, heng saman med nasjonsbygging. Det heng nok snarare saman med eit ynske om at språket skal styrkje ei kjensle av tilhøyrslle mellom folk som nyttar same varietetet. Det er samstundes ikkje uvanleg å snakke om at alle dei ulike varietetane utgjer eitt språk (sjå t.d. Helander 1997, Sammallahti 1990: 439, Eira 2004: 12f., 166f.), og slik sett vil ei styrking av det samiske i nordsamiskan også vera ei styrking av noko som ein oppfattar som sams for alle samar. Ein kunne kalle det eit tilhøyrslleargument. Ryymiin (2004: 135) refererer den britiske sosiologen Anthony D. Smith slik: ”[Han] definerer de sentrale dimensjonene av etnisk identitet som et felles innguppenavn (sic), en myte om felles forfedre, delte historiske minner, ett eller flere kulturelle elementer som markerer gruppens særdrag.” Språket kan vera eit slikt sams kulturelt element, og da kan styrkinga av språket og markeringa av det samiske i samiskan sjåast som ein del av ei etnisk identitetsbygging.

Det vart nemnt av alle informantane at omsynet til nordsamisktalande utanom Noreg, og da særleg samisktalande i Finland som ikkje har norsk eller svensk som andrespråk, gjer at ein bør unngå ord som er henta frå norsk dersom det finst samiske ord som kan nyttast. Dette argumentet kan ein også fort oppfatte som eit nasjonalt argument, men argumentet om forståing gjeld berre ein del av det somme kallar den samiske nasjonen, og det er ikkje opplagt at det å nytte ord og former som skal gjera den varieteteten av samisk ein sjølv nyttar, lettare å forstå for andre som nyttar same varietetet, kan sjåast som ein del av ei nasjonsbygging og rubriserast som eit nasjonalt argument. Det er like nærliggjande å oppfatte det som eit pragmatisk argument, ein nyttar ord som gjer at kommunikasjonen glir lettare.

6.6 Omsyn til tilhøyrarane

Somme av informantane seier at bruk av norsk i nokre tilfelle kan gjera det vanskelegare å skjønna kva det er snakk om. Det gjeld uttrykk som kan vera uklare for ein som ikkje har norsk som morsmål. Dersom ein nyttar slike uttrykk på samisk, gjer det at meininga ikkje når fram til tilhøyraren. *Hæstekur* var nemnt av ein av informantane som eit døme på biletbuk som ikkje gjer meininga klårare. Grunngevinga for ikkje å vilja nytte uttrykket er at tilhøyrarane kanskje ikkje skjønar uttrykket. Dette kan seiast å vera både ei pragmatisk og ei demokratisk grunngeving.

Informantane ser ut til å vera samde om at ein ikkje bør nytte samiske termar som folk ikkje kjenner til. Ein av informantane set opp desse kriteria for når eit samisk ord kan brukast: ”Eit ord må vera teke i bruk, godteke og god-

kjent.” Med *godkjent* meiner informanten godkjent av normerende instans, dvs. Sámi Giellagáldu, eit sams språkkorgan for sametinga i dei tre nordiske landa med samisk folkesetnad. I *godteke* ligg det at språkbrukarane har akseptert ordet som ein del av det samiske ordtilfanget. Informanten meiner altså at det til sjuande og sist er språkbrukarane som avgjer om ordet skal reknast som ein del av ordtilfanget eller ikkje. Denne informanten meiner at dersom det ikkje finst eit ord som er *godkjent*, *godteke* og *brukt*, må ein finne andre måtar å uttrykkje seg på.

6.7 Tilhøvet mellom røyndom og språk

Alle informantane nemnde *gaskariikkalaš* som eit ord ein kan nytte i staden for *internašunála*. Éin av informantane trekte inn tilhøvet mellom ord og den røyndomen dei skildrar som ein faktor som kan vera med på å avgjera om informanten vil nytte *gaskariikkalaš* i staden for *internašunála* eller ikkje. *Internasjonal* er definert slik i *Norsk Ordbok* (2005: 1318): “som gjeld fleire nasjonar el statar. “ Informanten meinte at berre tydinga ‘mellom statar’ blir dekt av *gaskariikkalaš* og at *gaskariikkalaš* difor ikkje er eit heilt uproblematisk avløyсарord. Samarbeid mellom ulike urfolk vil t.d. ikkje vera eit samarbeid mellom statar, og da er heller ikkje ordet *gaskariikkalaš* høveleg for å skildre slikt samarbeid. Informanten argumenterer her med at avløyсарordet *gaskariikkalaš* ikkje uttrykkjer det same som *internašunála*. Eit slikt argument let seg ikkje plassere under nokon av dei punkta Jacobsen har sett opp.

6.8 Usus og tilpassing som argument for å nytte ord

Ein av informantane argumenterte for bruk av orda med gresk og latinsk opphav i samisk med at dei er *innarbeidde* og *allment aksepterte*. Begge argumenta opnar for at ein del kan lånast inn og at ein del innlånte ord må seiest å vera blitt ein del av ordforrådet i språket. *Innarbeidde* kan tyde at ordet er tilpassa morfologisk og fonologisk, eller det kan tyde at ordet er i så vanleg bruk at alle kjenner det og oppfattar det som ein del av det samiske inventaret. Informanten tenkte på at språket er noko som blir utvikla av dei som nyttar det, og når mange nok har akseptert og teke eit ord i bruk, må det oppfattast som ein del av språket. Denne informanten var ikkje oppteken av morfologisk og fonologisk tilpassing. Argumentet om at det er språkbrukarane som avgjer om eit ord høyrer heime i språket eller ikkje, kan kallast eit demokratisk argument. Det vart også vist til at desse orda er kjende også internasjonalt. Informantane som meinte slike ord kunne brukast, gav uttrykk for at slike ord ikkje høyrer ikkje til i eit bestemt språk, men er ein del av eit globalt felleseige.

6.9 Eit ynske om å halde samisken så samisk som råd

Å argumentere med fonologisk og morfologisk tilpassing føreset ei metaspråklig innsikt som nok ikkje alle språkbrukarar har. Argumentet om tilpassing vart nytta av fleire informantar som føretrekte forma *ekonomija* framfor *økonomija* jamvel om fleire av dei sjølve nok meinte dei ofte nyttar forma med *ø* i talespråket. Ein av informantane grunnjev det slik: ”Det ser meir samisk ut fordi *ø*-en ikkje er ein tradisjonell samisk lyd.” Ein annan av informantane seier at informanten føretrekkjer *ekonomija* og grunnjev det slik: ”Det er viktig for meg å nytte eit språk som er så samisk som mogeleg av di eg formidlar ei haldning til språket på det viset.”

I materialet er det eit døme på at eit adjektiv er teke beinveges frå norsk og har halde på ei norsk form, [tæknisk]. Alle informantane meinte ein burde nytte samiske ordlagingsselement for å laga adjektiv, og føretrekte forma *teknihkalaš* framfor [tæknisk]. Fleire av informantane nemner ordlagingsselementet *-sk* som døme på at eit norsk ordlagingsselement kan fortregje samiske ordlagingsselement. Ein nyttar norske ordlagingsselement og norske uttrykksmåtar i staden for å nytte samiske ordlagingsselement, og dette gjer at samisken ein brukar, blir tyngre å skjøne for samisktalande frå Finland.

Ein av informantane meinte at det å nytte element frå andre språk kan vera med på å endre strukturen i samisk. Som eit døme på dette nemnde informantan bruken av adverbialet *nøye* i uttrykksmåten *dárkkistit hui nøye*. Sjølve verbet *dárkkistit* fortel at noko skjer svært grundig, og det skulle ikkje vera naudsynt å ha med noko adverbial for å fortelja det. Informantan nyttar altså ynsket om å verne dei strukturane som er i språket, som eit argument mot å nytte norske ord, jamvel om *nøye* vel må seiast å vera mykje brukt i talemålet i samisken slik han blir snakka i Guovdageaidnu. Informanten nemner andre døme på omsetjingslån der ein har omsett verbaluttrykk som inneheld verb og adverb som i t.d. *gávdatn olggoš* ‘finne ut’ og seier at denne uttrykksmåten fortregjer ein samisk uttrykksmåte der verbet *gávnnahit* ‘finne ut’ som er danna av *gávdatn* ‘finne’, åleine uttrykker det verb og adverb uttrykkjer på norsk.

6.10 Er språkleg medvit noko for politikarar?

Ein av informantane legg stor vekt på at språkbrukarane har eit ansvar for kva slags samisk dei snakkar og at ein bør la vera å bruke ord og uttrykksmåtar som ein kan oppfatte som transfer frå norsk. Denne informantan meiner det er viktig at også kommunestyrerepresentantane nyttar ein samisk som kan syne tilhøyrarane at ein ikkje treng nytte element frå norsk. Informanten seier: ”Det har med språkrøkt å gjera”, og uttrykkjer klart at språkrøkt er noko også kom-

munestyrerepresentantar har ansvar for. Ein annan av representantane seier: ”og du er ikkje der som noko språkførebilete. Du burde kanskje vera det, men det er ikkje slik ein politiskar sin rasjonalitet er at no skal eg syne kor flink eg er.” Det kan sjå ut som det er ein motsetnad mellom kva desse to meiner. Men også representanten som seier at kommunestyrerepresentantane ikkje er ”der som noko språkleg førebilete”, har klare meiningar om at ein i størst mogeleg grad bør halde seg til samiske ord og seiemåtar. Denne informantan meiner t.d. at ein bør bruke samiske nemningar på månadene jamvel om dei internasjonale nemningane er innarbeidde og har vore i bruk lenge. Dei samiske nemningane på månadene i den gregorianske kalenderen har ikkje vore i bruk lenge og mange vil nok meine at ein like godt kan bruke nemningane som kjem frå latin. Når denne informantan gjev klart uttrykk for at ein må kunna forvente at politikarar nyttar samiske nemningar på månadene, tyder vel det at informantan meiner at politikarar har eit visst ansvar for språkrøkt, og at utsegna ”og du er ikkje der som noko språkførebilete” meir er ei skildring av korleis informantan meiner politikarar flest tenkjer, det informantan kallar ”ein politiskar sin rasjonalitet”. Begge desse informantane ser altså tilfelle der politikarar bør fungere som føredøme. Også dei andre seks informantane legg vekt på at språkbruken i kommunestyret kan fungere som eit førebilete. Ein av de seier det slik: ”Kommunestyret kan fungere som eit døme på at samisk kan brukast i alle samanhengar.” Argument som tek utgangspunkt i at ein har eit ansvar for å nytte språket slik at det kan fungere som eit førebilete for andre, kan rubriserast som det Jacobsen kallar pedagogiske argument.

Informantane har ulike haldningar til ulike grupper lånte element i materialet. Elementa er knytte til ulike domene (sjå 5.1), og det er ein samanheng mellom haldningane deira til bruk av innlånte element og korleis elementa kan delast inn i grupper.

7 Avslutning

Alle åtte informantane meiner at ein i størst mogeleg grad bør unngå å nytte norske ord når ein snakkar samisk, og alle meiner at det er viktig å syne at det er mogeleg å snakke samisk utan mange norske innslag. Ingen av informantane gjev uttrykk for at det er nyttelaust å arbeide for å nytte samiske ord i staden for norske. Det Jacobsen kallar fatalistiske argument, at det er uråd å unngå framande ord og at dei alltid vil vera i språket, finn eg ikkje hos nokon av dei informantane eg har snakka med. Dette kan vel henge saman med at dei er politikarar, og at det ikkje er nærliggjande for ein politiskar å seia at ein ikkje kan

gjera noko med ei sak. Internasjonale ord som kjem frå gresk og latin, ser fleire av informantane meir positivt på enn norske ord. Dei einaste orda som dei fleste informantane meiner det er vanskeleg å unngå, er tekniske ord. Her vil fleire av dei godta at eit norsk ord blir lånt som ei ad hoc-løysing, men ingen av dei oppfattar dette som ei varig løysing. Eg oppfattar det som omsynet til at ein når fram med budskapen i slike tilfelle blir viktigare enn omsynet til språket. Dette kan kanskje kallast eit pragmatisk argument, men det kan også sjåast som eit demokratisk argument. Dei som lyttar på politikarane, har krav på skjønna kva som blir sagt og da er det ikkje forsvarleg å nytte ord få eller ingen skjønar. Samiske ad hoc-løysingar er ingen av informantane positive til. Omsynet til dei ein vender seg til med det ein seier, ser ut til å vera viktigare for informantane enn det å berre nytte samiske ord.

Alle informantane seier at språkbruk er eit emne som ikkje blir debattert mellom kommunestyrerepresentantar i særleg grad. Ein av informantane meiner dette kan komma av at dette blir oppfatta som eit emosjonelt brennbart emne og at det lett blir oppfatta som eit uttrykk for ei betrevitarhaldning dersom ein tek opp slike emne. Ein av informantane seier det slik: ”Vi er framleis der at det er tabu. Vi har språkpoliti. Det er litt touchy – ein kan bli litt for emosjonell når ein snakkar om kva slags samisk ein brukar, kva slags ord ein brukar. Det er framleis ikkje slik at det er greitt å snakke om dette.” Alle informantane meinte likevel det ville vore nyttig å ta opp slike emne dersom ein kunne gjera det på eit vis som ikkje kjendest sårande. Eg trur at kunnskap om korleis ein faktisk nyttar språket og kva tankar folk har kring det, kan fungere som utgangspunkt for drøfting av slike emne.

Jacobsen (2012: 126) seier undersøkingar om kva folk tenkjer om element frå framande språk, kan gje ”indsigt i, hvilke tanker folk gør sig om sprogets funktion, dvs. om sproget først og fremmest anses som et værktøj eller om det snarere opfattes som et kulturelt fænomen, et symbol”. Mine informantar er opptekne av begge delar, og til dels går dei to synsmåtane saman. Samiske ord og seiemåtar blir nytta av di ein ynskjer å kommunisere med ei viss gruppe.

Den undersøkinga eg har gjennomført, er avgrensa til eit spesielt forum, kommunestyremøte. Eg trur likevel denne undersøkinga kan vera utgangspunkt for vidare forskning på dette feltet. Det kan vera nyttig å få vita kva andre grupper meiner om dei same emna, og det kan vera nyttig å sjå på språkbruk i andre samanhengar for å sjå om ein kan finne dei same tendensane som eg har funne i kommunestyremøta. Slik forskning kan føre til at ein får eit meir kunnskapsbasert utgangspunkt for språkrøkt.

Referansar

- Berg, Bård A. 2004. Forestillingen om en samisk nasjon. I Berg, Bård A. og Einar Niemi (red.): *Fortidsforestillinger. Bruk og misbruk av nordnorsk historie*. Speculum Boreale, nr. 4. Tromsø: Institutt for historie, Universitetet i Tromsø, 103–117.
- Blanke, Gustav H. 1973. *Einführung in die semantische Analyse*. München: Hueber.
- Brustad, Endre. 2002. Nordisk purisme. *Språknytt* 2002–2: 10–14.
- Dannemark, Nils I. S. 2010. *Variasjon og mønster. Drag ved det norske talemålet til ein del barn i Guovdageaidnu*. Avhandling (ph.d.). [Tromsø]: Universitetet i Tromsø, Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Institutt for språkvitenskap.
- Dannemark, Nils & Yngve Johansen. 2001. Ungdomsskoleelever og språkvalg i Finnmark i 1982/83 og 1998/99. *Maal og Minne* 2001–1: 41–63.
- Dannemark, Nils. 2006. *Andrespråkstrekk*. Guovdageaidnu: Samisk høghskole / Sámi allaskuvla.
- Dannemark, Nils. 2014. Norske talord i samisk tale i Guovdageaidnu. *Maal og Minne* 2, 131–154.
- Eira, Inger-Marie Gaup (Miggal-Niillasa Issát-Niillasa Inger Márjá). 2004. Sámegeiella davviriikkain. Stáhtus ja domenačielggadeapmi / Sami Languages in Nordic countries. Status and Domain Clarification / Samisk språk i Norden. Status og domeneutredning. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtha.
- Endresen, Rolf Theil. 1988. *Fonetikk: Ei elementær innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fritzner, Johan. 1896. *Ordbog over det gamle norske Sprog*. 3. bandet. Kristiania: Den norske Forlagsforening.
- Gaup, Kåren Elle. 2001. *Girjjo-Gárjjo*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Gundersen, Dag. 1987. Ord i bruk. I Egil Børre Johnsen (red.): *Vårt eget språk*. 1. bandet. Oslo: Aschehoug, 170–199.
- Hansen-Jaax, Dörte. 1995. *Transfer bei Diglossie. Synchroner Sprachkontaktphänomene im Niederdeutschen*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- Haugen, Einar. 1953. *The Norwegian Language in America. A Study in Bilingual Behavior*. Vol. II. The American Dialects of Norwegian. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Helander, Nils Øivind. 1997. State Languages as a Challenge to Ethnicity in the Sami Land. *Northern Minority Languages. Problems of Survival*. Senri

- Ethnological Studies no. 44. Osaka: National Museum of Ethnology, 147–159.
- Helander, Nils Øivind. 2009. Samisk språk og samiske språkforhold – med særlig vekt på nordsamisk. I Bull, Tove & Anna Riitta Lindgren (red.): *De mange språk i Norge. Flerspråklighet på norsk*. Oslo: Novus, 125–139.
- Jacobsen, Jógvan í Lón. 2012. *Ærligt talt, who cares? En sociolingvistisk undersøgelse af holdninger til og brug af importord og afløsningsord i færøsk*. Oslo: Novus.
- Kleemann, Carola Babette. 2015. *Lek på to språk. En studie av kodeveksling og språkalternering i tospråklig rollelek på nordsamisk og norsk i en samisk barnehage*. Avhandling (ph.d.). [Tromsø]: UiT Norges arktiske universitet.
- Kleemann, Carola. 2013. Play in two languages. Language alternation and code-switching in role-play in North Sámi and Norwegian. *Nordlyd. Tromsø University Working Papers on Language & Linguistics*. Vol. 39(2): 47–69.
- Kåven, Brita, Johan Jernsletten, Ingrid Nordal & Johan Henrik Eira. 1995. *Sámi-dáru sátnegirji. Samisk-norsk ordbok*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Lane, Pia. 2006. *A Tale of Two Towns. A Comparative Study of Language and Culture Contact*. Avhandling (dr.art.). [Oslo]: Faculty of Humanities, University of Oslo.
- Langacker, Ronald W. 2008. *Cognitive Grammar. A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Myers-Scotton, Carol. 2002. *Contact Linguistics. Bilingual Encounters and Grammatical Outcomes*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Myers-Scotton, Carol. 2006. *Multiple Voices. An Introduction to Bilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Mæhlum, Brit. 2007. *Konfrontasjoner. Når språk møtes*. Oslo: Novus.
- Nickel, Klaus Peter & Pekka Sammallahti. 2011. *Nordsamisk grammatikk*. 2. utg., 1. oppl. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Nielsen, Konrad. 1926. *Lærebok i lappisk. I. Grammatikk*. Oslo: I kommisjon: A.W. Brøggers boktrykkeris forlag.
- Nielsen, Konrad. 1932. *Lappisk ordbok*. 1. bandet. Oslo: Aschehoug.
- Nielsen, Konrad. 1934. *Lappisk ordbok*. 2. bandet. Oslo: Aschehoug.
- Nielsen, Konrad. 1938. *Lappisk ordbok*. 3. bandet. Oslo: Aschehoug.
- Norsk Ordbok*. 1966. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet. Band I. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Norsk Ordbok*. 2009. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet. Band VIII. Oslo: Det Norske Samlaget.

- Norsk Ordbok*. 2011. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet. Band IX. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Norsk Ordbok*. 2005. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet. Band V. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Norsk riksmålsordbok*. 1983 [2. utg.]. [Oslo]: Kunnskapsforlaget.
- Nynorskordboka*. 1986. Oslo: Samlaget.
- Picht, Heribert. 1996. Terminologiens teori – historisk utvikling og ”state-of-the-art”. I Myking, Johan, Randi Sæbøe & Bertha Toft (red.): *Terminologi – system og kontekst. Nordisk minisymposium 1996*. Oslo: Noregs forskingsråd, 11–26.
- Poplack, Shana. 2004. Code-switching. I Ulrich Ammon (red.): *Sociolinguistics / Soziolinguistik. Volume 1 / Erster Teilband. An International Handbook of the Science of Language and Society / Ein Internationales Handbuch Zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*. Berlin, New York: de Gruyter, 589–596.
- Riehl, Claudia Maria. 2001. *Schreiben, Text und Mehrsprachigkeit: Zur Textproduktion in mehrsprachigen Gesellschaften am Beispiel der deutschsprachigen Minderheiten in Südtirol und Ostbelgien*. Tübingen: Stauffenburg.
- Riehl, Claudia Maria. 2009. *Sprachkontaktforschung*. 2., omarbeidde utg. Tübingen: Gunter Narr.
- Romaine, Suzanne. 1989. *Bilingualism*. Oxford: Blackwell.
- Ryymän, Teemu. 2004. Historie, fortidsforestillinger og kvensk identitetsbygging. I Berg, Bård A. & Einar Niemi (red.): *Fortidsforestillinger. Bruk og misbruk av nordnorsk historie*. Speculum Boreale, nr. 4. Tromsø: Institutt for historie, Universitetet i Tromsø, 133–151.
- Samelovens språkregler og forvaltningsområdet for samisk språk*. 2014. <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/samiske-sprak/samelovens-sprakregler-og-forvaltningsom/id633281/#2>. Oppdatert 12.08.2014 Henta 30.9.2016.
- Sammallahti, Pekka & Klaus Peter Nickel. 2006. *Sámi–duiskka sátnegirji : Saa-misch–deutsches Wörterbuch*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Sammallahti, Pekka. 1990. The Sámi Language. Past and Present. I Collis, Dirmid R.F. (red.): *Arctic languages. An awakening*. Paris: UNESCO, 435–458.
- Sergejeva, Jelena. 2004. Áigeipmárdus sámi árbevierus: Jahkeáiggít ja mánonnama / Tradisjonell samisk tidsregning: Årstider og navn på måneder. I Aira, Vivian & Kristin Jernsletten (red.): *Sámi jienat / Samiske røyster*. Tromsø: Nival, 75–95.

- Skogvang, Susann Funderud. 2002. *Samerett – om samenes rett til en nåtid, fortid og framtid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skogvang, Susann Funderud. 2009. *Samerett*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skum, Maja-Kristin. 2013. *Giellamolsun sámi boazoddoalus / Språkbytte inom renskötelsen*. Kárášjohka: Čálliid Lágádus.
- Sollid, Hilde. 2005. *Språkdannelse og -stabilisering i møtet mellom kvensk og norsk*. Oslo: Novus.
- Sveen, Andreas. 1999. Semantikk. I Endresen, Rolf Theil, Hanne Gram Simonsen & Andreas Sveen (red.): *Innføring i lingvistikk*. Oslo: Universitetsforlaget, 44–70.
- Svonni, Mikael. 2009. *Samisk grammatik*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Sæbøe, Randi. 1996. Fagspråk, sosial funksjon og sosial mening. Noen vitenskapsfilosofiske betraktninger om språksituasjonen i norsk petroleumsvirksomhet. I Myking, Johan, Randi Sæbøe & Bertha Toft (red.): *Terminologi – system og kontekst. Nordisk minisymposium 1996*. Oslo: Noregs forskingsråd, 263–272.
- Trudgill, Peter. 1975. *Accent, Dialect and the School*. London: Arnold.

Summary

This article examines the use of elements from other languages in discourses with Northern Sámi as the dominant language. All informants were elected members of the municipality board in Guovdageaidnu for the period 2011–2015. They all live in Guovdageaidnu, a municipality in Norway with a Northern Sámi speaking majority. All informants speak Sámi as their first language or as a very well developed second language. The analysed material are recordings of municipality board meetings and qualitative interviews with eight members. The aim was to examine what kind of elements the speakers borrow from other languages and the informants' view of such use. When analysing the interviews I have used a categorisation of different ways of valuing the use of elements from other languages that Jógvan í Lón Jacobsen has set up based on a survey of different ways of valuing borrowed elements in Faroese. It turns out that my informants are concerned with a functional aspect of the use of language as well as the importance of using Saami words to an extent as great possible.

Nils Dannemark
Sámi allaskuvla
Hánnoluohkká 45
9520 GUOVDAGEAIDNU
nilsdannemark@samiskhs.no